

ปริทัศน์หนังสือ สู้คลื่นลูกที่สี่ : หลังจากเทคโนโลยี เปลี่ยนคนเป็นควาย

สมทรง นุ่มนวล

Somsong Numnuan

หนังสือ “สู้คลื่นลูกที่สี่...หลังจาก...
เทคโนโลยีเปลี่ยนคนเป็นควาย
ผู้แต่ง : ชัยรินทร์ ไชยวัฒน์
ปีที่พิมพ์ 2557
จำนวนหน้า 256 หน้า

หนังสือ สู้คลื่นลูกที่สี่...หลังจาก...เทคโนโลยีเปลี่ยนคนเป็นควาย ผู้เขียน ชัยรินทร์ ไชยวัฒน์ ผู้มีผลงานเขียนกว่า 50 เล่ม ผู้จัดพิมพ์ สำนักพิมพ์ปัญญาญาณ คำน่าสำนักพิมพ์ได้กล่าวถึงความน่าสนใจของหนังสือเล่มนี้ว่า เรื่องความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก้าวไปไกลมาก พร้อมยกตัวอย่างการโคลนนิ่งแกะ รวมถึงการค้นพบสมการ $E = mc^2$ ของไอน์สไตน์ที่นำไปสู่การสร้างระเบิดปรมาณูซึ่งมีอำนาจมหาศาล กระทั่งมีความเชื่อเรื่องการโคลนนิ่งคนในอนาคต อย่างไรก็ตาม ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ถึงแม้จะมี “คุณอนันต์” แต่ก็มี “โทษมหันต์” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโลกยุคทุนนิยมเบงบาน ที่เชื่อมั่น

ในวิทยาศาสตร์และอำนาจเงินตรามากกว่าคำสอนของหลักศาสนา หนังสือเล่มนี้จึงเชิญชวนผู้อ่านให้สำรวจตรวจสอบความเป็นไปของมนุษยชาติในยุคที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามา มีอิทธิพลต่อการกำหนดวิถีชีวิต สังคม และโลก จนทำให้มนุษย์ศิโรราบต่อเทคโนโลยี และละเลยต่อคุณค่าความเป็นมนุษย์ สารของหนังสือเล่มนี้ได้ให้ข้อเสนอแนะในการฟื้นฟู “ศีลธรรม” หรือ “ความดีงามของมนุษย์” กลับคืนมา ก่อนที่คลื่นแห่งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะหอบพัดเอามวลมนุษยชาติและทุกสิ่งทุกอย่างลงเหว ดังคำสอนของท่านพุทธทาสภิกขุที่ว่า “ศีลธรรมไม่กลับมา โลกาจะวินาศ”

เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนแบ่งเนื้อหาเป็น 20 บท จำนวน 256 หน้า ประกอบด้วย บทที่ 1 ยื่นหัวเข้าไปในเตาไมโครเวฟ บทที่ 2 มนุษย์กำลังจะกลายเป็นหุ่นยนต์ บทที่ 3 สมอหงษา... ปัญญาควาย บทที่ 4 เจนวาย...มนุษย์พันธุ์ใหม่ บทที่ 5 เทคโนโลยีและการล่าสมบัติ บทที่ 6 วิฤตติการณ์ที่ไม่เคยมีมาก่อน บทที่ 7 อรุณรุ่งแห่งมวลมนุษยชาติ บทที่ 8 อรุณรุ่งแห่งวิทยาศาสตร์ บทที่ 9 ความเจริญทางวัตถุ - ความเสื่อมทางจิตวิญญาณ บทที่ 10 เมื่อคาร์ธ เวเตอร์ เผชิญหน้า กับเจได บทที่ 11 The Empire Strikes Back บทที่ 12 ปฏิวัติวิทยาศาสตร์ บทที่ 13 ปืน ทน เทคโนโลยี และความโลภ บทที่ 14 กองเกวียนคนทุกขในยุคจักรกล บทที่ 15 ลัทธิอุตสาหกรรม - หา - กรรม บทที่ 16 สงครามกับการก้าวกระโดดทางเทคโนโลยี บทที่ 17 องค์ความรู้ทางวัตถุกับองค์ความรู้ ทางจิตใจ บทที่ 18 จากประชาธิปไตย สู่เผด็จการเสรีนิยม บทที่ 19 หวนกลับไปสู่ความโหยหา ศีลธรรม และบทสุดท้าย ผลไม้แห่งชีวิตกับคลื่นลูกที่สี่

เนื้อหาสาระในแต่ละบท ได้กล่าวถึงความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นสำคัญ โดยผู้เขียนได้เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ ศาสนา การเมือง และวรรณกรรมอีกด้วย สืบเนื่องจากยุคคลื่นลูกที่สี่ ถือเป็นยุคของข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี ผู้คนในยุคนี้เสพติด สื่อสังคมออนไลน์ในโลกแห่งจินตนาการมากกว่าโลกแห่งความเป็นจริง แม้กระทั่งการนำเทคโนโลยี เข้ามาใช้ในชีวิตประจำวันตั้งแต่ศีรษะจรดปลายเท้าได้แทรกซึมในวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมเมือง และสืบคลานไปยังสังคมชนบททุกขณะ โดยเฉพาะการนำเอาเครื่องจักรและเทคโนโลยีมาใช้ ในวงการอุตสาหกรรมตั้งแต่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมในคลื่นลูกที่สามเป็นต้นมา นำมาซึ่งการตกงาน และนำไปสู่ “การสังหารหมู่” (หน้า 9 - 12) โดยที่นายทุนยุคเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (capitalism) มุ่งที่ผลกำไรเป็นสำคัญ จนอาจลืมนึกถึงผลกระทบต่อปากท้องและการเลี้ยงชีพของชนระดับล่าง แบบหาเช้ากินค่ำซึ่งมีการศึกษาน้อย ต้องใช้แรงงานแลกกับค่าจ้าง คนกลุ่มนี้ซึ่งเป็นคนจำนวนมาก กำลังถูกบีบให้ไม่มีพื้นที่ยืนในสังคม ซึ่งจะไปแล้วคงไม่ต่างอะไรจากไก่หรือสัตว์ที่ติดเชื้ใช้หวัด สายพันธุ์ต่าง ๆ ที่มนุษย์นำไปสังหารหมู่โดยการขุดหลุมฝังทั้งเป็น โศกนาฏกรรมลักษณะนี้ เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าในสังคมซึ่งเป็นเมืองพุทธ นอกจากนายทุนจะนำเทคโนโลยีมาแทนที่แรงงาน ระดับล่างแล้ว ยังนำมาแทนที่แพทย์ผ่าตัด นักบิน ครู พี่เลี้ยงเด็ก อีกด้วย (หน้า 12 และ 78) ผู้เขียนพยายามสะท้อนแง่มุมที่ว่า ปัจจุบันเทคโนโลยีกำลังครอบงำและมีอิทธิพลเหนือมนุษย์ ทั้ง ๆ ที่ความเป็นจริงแล้วมนุษย์ควรอยู่เหนือเทคโนโลยี คำถามที่สำคัญคือ ยุคที่เทคโนโลยีรุ่งเรือง เราได้สูญเสียความสามารถของการเป็นมนุษย์ไปมากน้อยแค่ไหน หรือเรากำลังตกเป็นทาส

ของเทคโนโลยีโดยไม่รู้ตัว หรือ เทคโนโลยีมีอิทธิพลสามารถเปลี่ยนคนกลายเป็นควายเทคโนโลยีได้แทรกซึมเข้าไปในวิถีชีวิตผู้คนแทบจะทุกกิจกรรม ทั้งชีวิตส่วนตัว การทำงาน และการศึกษา และการใช้ชีวิต ตัวอย่าง เช่น การหุงข้าวด้วยหม้อหุงข้าวไฟฟ้า ต้มน้ำร้อนด้วยกระติกน้ำร้อนไฟฟ้าแทนเตาถ่าน การใช้ไดร์เป่าผมให้แห้ง การดูโทรทัศน์เพื่อความบันเทิง การคล้ายกรรมความงาม การใช้คอมพิวเตอร์สมองกลเข้ามาช่วยในการจัดการระบบข้อมูลของสำนักงาน เป็นต้น เหล่านี้สะท้อนถึงความจำเป็นของการใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน หากวันใดไฟฟ้าดับกระบวนการทำงานแทบจะหยุดชะงัก หรือกรณีการที่ผู้คนเสพติดการใช้โทรศัพท์มือถือและสังคมออนไลน์ติดต่อกันหลายชั่วโมง จนแทบจะไม่มีโอกาสได้พูดคุยแลกเปลี่ยนกับคนในโลกแห่งความเป็นจริง ผู้คนในยุคปัจจุบันจึงถูกขังอยู่ในโลกแห่งจินตนาการ มีการกดไลค์และเข้าไปติดตามข่าวคราวของเพื่อนฝูง ญาติสนิท และคนรู้จักกันในสื่อสังคมออนไลน์แทนการพูดคุยทางโทรศัพท์ หรือการเดินทางไปพบปะพูดคุยแบบเห็นหน้าตากัน หรือไปทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นต้น การติดต่อสื่อสารจึงเปลี่ยนแปลงไปจากสิ่งที่เรารู้แบบเดิม ๆ โดยสิ้นเชิง การพบปะกันในโลกสังคมออนไลน์เป็นเสมือนอีกโลกที่ผู้คนไม่มีความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้ง มีการหลอกลวงข้อมูลข่าวสารปกปิด บิดเบือนข้อเท็จจริง เชื่อไม่ได้ว่าอันไหนจริงอันไหนหลอก เสมือนความจริงมีอยู่หลายชุด จนเป็นที่มาของคำพูดติดปากที่ว่า “โปรดใช้วิจารณญาณในการรับชม”

ผู้เขียนได้เทียบเคียงถึงอันตรายแบบผ่อนส่งการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ในการสนทนาว่า คลื่นความร้อนจากแบตเตอรี่และจากสัญญาณโทรศัพท์มาจากคลื่นรังสีแม่เหล็กไฟฟ้าชนิดเดียวกันกับเตาไมโครเวฟ แต่ระดับของคลื่นต่ำกว่ามากและมีการอ้างจากผู้ประกอบการว่ามีการวิจัยยืนยันว่าคลื่นดังกล่าวที่นำมาใช้กับโทรศัพท์ไม่เป็นอันตรายแก่ผู้ใช้ ผู้เขียนเทียบเคียงว่าการใช้โทรศัพท์มือถือพูดคุยติดต่อกันเป็นเวลานานหลายชั่วโมง ผู้ใช้จะสัมผัสได้ถึงความร้อนที่ส่งผ่านมาจากเครื่องสู่มองซิกที่ใส่หูโทรศัพท์ ซึ่งไม่ต่างจากการยื่นหัวเข้าไปในเตาไมโครเวฟ (หน้า 17 - 27) แต่ในปัจจุบันงานวิจัยที่วิจัยเชิงพาณิชย์เพื่อสนับสนุนข้อมูลแก่วงการอุตสาหกรรมและนายทุนก็สามารถที่จะสร้างงานวิจัยที่มีผลออกมาเป็นไปในทิศทางบวกแก่ผลประโยชน์มากกว่าที่จะเลือกเสนอข้อเท็จจริงด้านลบหรือผลกระทบตามมาต่อผู้บริโภค หรืออาจจะร่วมมือกันเสนอแต่ข้อมูลเชิงบวกเพียงด้านเดียวไม่นำเสนอข้อมูลด้านลบแม้ว่าจะมีผลการวิจัยออกมาแล้วก็ตาม ลักษณะเช่นนี้ทางวิชาการเรียกว่า การปกปิดและบิดเบือนข้อมูล หรือ “Adverse Selection”

อันตรายจากการใช้โทรศัพท์มือถือยังส่งผลกระทบต่อสมอง และการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกาย ลึกลงไปถึงระดับเซลล์ ยีน และ DNA เลยก็ว่าได้ ผู้เขียนได้หยิบยกงานวิจัยต่างประเทศหลากหลายสำนักมายืนยันหนักแน่นว่าคลื่นรังสีแม่เหล็กไฟฟ้าจากโทรศัพท์เคลื่อนที่ ซึ่งเป็นคลื่นชนิดเดียวกันกับเตาไมโครเวฟนั้น สามารถทำอันตรายแก่ผู้คนได้จริงแม้ว่าจะมองไม่เห็นผลกระทบในระยะสั้นก็ตาม แต่ในระยะยาวย่อมกระทบแน่นอนอาจถึงขั้นเป็น **มนุษย์กลายพันธุ์** ดังที่ผู้เขียนนำมาอธิบายเพิ่มเติมในบทที่ 2 (หน้า 29 - 40) ส่งผลให้ผู้คนหันไปพึ่งพาเทคโนโลยีมากกว่าการใช้ความสามารถของตนเอง เช่น มักจะสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตก่อนที่จะลงมือทำอะไร หรือ คิดประดิษฐ์ชิ้นงานอะไร แม้กระทั่งการพึ่งพาเทคโนโลยีในกิจกรรมอื่น ๆ แทบจะทุกกิจกรรมดังกล่าวข้างต้น ลักษณะนี้ทำให้ผู้เขียนเปรียบเทียบเชิงประชดประชันว่า **สมองหมาปัญญาควาย** ในบทที่ 3 (หน้า 41 - 51) ผู้คนยุคใหม่จึงโง่งงเรื่อย ๆ เพราะมัวพึ่งพาแต่เทคโนโลยีมากกว่าใช้สมอง

ประเด็นนี้ มีการสรุปว่า เกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยหลัก 2 ประการด้วยกัน คือ **ประการแรก** เนื่องมาจากยีนที่ทำหน้าที่ด้านสติปัญญาและเป็นตัวควบคุมอารมณ์ของมนุษย์นั้นเกิดอาการกลายพันธุ์ (Mutation) ด้วยสาเหตุใด ๆ ก็ยังมีอาจสรุปได้อย่างชัดเจน เมื่อลองศึกษาจากจำนวนตัวอย่างยีนไม่น้อยกว่า 5,000 ตัวอย่าง ย้อนหลังกลับไปในอดีตนับเป็นพัน ๆ ปีที่แล้ว สามารถระบุได้ว่ายีนซึ่งทำหน้าที่ดังกล่าวได้ถูกแปรสภาพจนทำให้มีอัตราส่วนที่ลดลง เมื่อเทียบกับผู้คนในยุคอดีต 2 - 3 พันปีที่แล้ว อาทิ สมัยเฮนเนสส์ คนล้วนมีความแข็งแรงทั้งทางร่างกายและสติปัญญา สามารถคิดวิเคราะห์ปัญหาและสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างแยบคายและแหลมคม (หน้า 45) ต่างจากผู้คนสมัยใหม่ที่คิดอะไรไม่ค่อยได้ แม้การศึกษาจะสูงแต่ขาดวุฒิภาวะทางอารมณ์ แม้กระทั่งความเสี่ยงต่อการเกิดโรคมะเร็ง เนื่องจากทางสมอง และอัลไซเมอร์ (หน้า 43) เหล่านี้ล้วนสะท้อนและถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นกระทั่งมาถึงคนในยุคปัจจุบันโดยเฉพาะ Gen Y มนุษย์พันธุ์ใหม่ โดยผู้เขียนนำมากล่าวถึงในบทที่ 4 (หน้า 53 - 62) ผู้เขียนอ้างอิงจากงานวิจัยของ ดร.เจอร์ลด์ คาบ ทรี นักวิทยาศาสตร์ด้านยีนและดีเอ็นเอผู้คว่ำรางวัล National Academy of Sciences แห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด ผลงานที่โดดเด่นของเขา คือ Our fragile intellect หรือ ความบอบบางทางสติปัญญาของคน ประเด็นสำคัญที่ ดร.เจอร์ลด์ คาบ ทรี เสนอไว้ในงานของเขา คือ **แนวโน้มทางด้านสติ - ปัญญา และขีดความสามารถทางอารมณ์ของมนุษย์ในช่วงหลัง ๆ นี้ มีลักษณะลาดเอียงไปสู่ทางลง** ไม่ต่างไปจากการไต่ระดับลงจากเนินเขา (หน้า 53) **ประการที่สอง** ตัวข้าเดิมให้มนุษย์โง่ง

มากขึ้นเรื่อย ๆ มาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในแต่ละยุคแต่ละสมัย แต่ละชั้นและแต่ละระดับ สิ่งเหล่านี้เป็นทั้งตัวเร่ง และตัวทำลาย ยืนซึ่งทำหน้าที่ด้านสติ - ปัญญาและความมั่นคงทางอารมณ์ของมนุษย์ให้เหือดหาย อย่างรวดเร็วและรุนแรงจนทำให้มนุษย์ ยุคหลัง ๆ โดยเฉพาะยุคที่เรียกขานกันว่า ยุคแห่งการปฏิวัติเทคโนโลยี เกิดอาการ **โง่เฉียบพลันขึ้น**

นอกจากนี้ ในบทที่ 4 ผู้เขียนได้กล่าวถึงนิสัยและพฤติกรรมของคนพันธุ์ใหม่ Gen X Gen Y ว่า คนในยุคนี้เกิดมาท่ามกลางความสะดวกสบายที่บรรพบุรุษคิดค้น และสร้างขึ้นมาอย่างเพียบพร้อม จึงไม่ต้องลำบากในการสืบเสาะแสวงหาอะไรด้วยความยากลำบาก พวกเขาจึงมองไม่เห็นคุณค่าของสิ่งของหรือวัตถุที่ได้มา ดังคำจำกัดความซึ่งที่นักวิจัย Nielsen กล่าวไว้ในนิตยสาร How Teens Use Media เมื่อ ค.ศ. 2009 ที่ว่า **เจน วาย** ก็คือ บรรดาประชากรรุ่นแรกซึ่งเติบโตขึ้นมาในขณะที่คอมพิวเตอร์กลายเป็นเครื่องใช้ปกติภายในบ้าน หรือในขณะที่ช่องทีวีมีอยู่ด้วยกันไม่น้อยกว่า 500 ช่อง...” (หน้า 57) ซึ่งลักษณะโดยรวมของมนุษย์พันธุ์ใหม่ที่ว่าคือ มีความอดทนน้อย สมาริสั้น ร่างกายเติบโตช้า สนใจเรื่องของตนเองมากกว่าส่วนรวม ถือมั่นในตนเองลักษณะตัวกู - ของกู เติบโตท่ามกลางธรรมชาติกำลังเสื่อมโทรม (หน้า 59) สอดคล้องกับการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมและนิสัยของคน **เจน วาย** โดย **จิ้น ทเวนจ์** ในหนังสือชื่อ **Generation Me** หรือคนรุ่นตัวกู - ของกู โดยมีบุคลิกภาพเด่น 3 ประการ คือ 1) หลงตัวเอง 2) ชอบแสดงสิทธิ์ความเป็นเจ้าเข้า - เจ้าของ และ 3) ปฏิเสธพันธะที่ควรมีต่อสังคม (หน้า 58)

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงนำมาสู่ความคิดรวบยอดที่ว่า “เทคโนโลยีและการล้างสมองคน” ในบทที่ 5 (หน้า 63 - 73) ถ้าจะถามว่าอะไรเป็นเหตุให้บรรดาคนรุ่นเจน วาย มีพฤติกรรมทัศนคติ อารมณ์ความรู้สึกนึกคิด วุฒิกว้างดังกล่าวข้างต้น ต่างไปจากคนรุ่นก่อน คำตอบคงหนีไม่พ้นเทคโนโลยี ที่มีส่วนสำคัญในการค่อย ๆ แทรกซึมวิถีชีวิตกระทั่งเข้าไปฝังรากลึกและมีบทบาทในการเข้ามำกำหนดบุคลิกลักษณะเฉพาะอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ยังรวมถึงการศึกษาสถานะแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ตลอดจนการเลี้ยงดูของแต่ละครอบครัวด้วย (หน้า 64) หรือแม้แต่ **การล้างสมอง** โดยอิทธิพลของโฆษณาชวนเชื่อที่กล่อมประสาทให้ผู้คนยุคใหม่เสพติดสื่อและการบริโภคสินค้าและบริการของผู้ประกอบการต่าง ๆ อย่างไม่ลืมหูลืมตา ดังที่นอม ชอมสกี (Noam Chomsky) กล่าวไว้ (หน้า 65) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เบอร์นาร์ด ชลิตาร์ เมื่อ ค.ศ. 1968 ในหนังสือ “เงินตราแห่งอนาคต (The Future of Money) ซึ่งให้เห็นว่า โพรทศน์มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมของคนรุ่นใหม่ (หน้า 65) โดยเขาได้ศึกษา

เปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่างจากนักศึกษาสองกลุ่ม ในการใช้เวลาดูโทรทัศน์ก่อนเข้ามหาวิทยาลัย ผลปรากฏว่านักศึกษาที่ใช้เวลาดูโทรทัศน์น้อยมีทัศนคติว่าเงินสำคัญน้อยกว่าคุณค่าอื่น ๆ ขณะที่ นักศึกษาที่ใช้เวลาในการดูโทรทัศน์ก่อนเข้ามหาวิทยาลัยจำนวนชั่วโมงมากกว่ามีทัศนคติให้คุณค่า กับเงินตรามากกว่าคุณค่าด้านอื่น ๆ (หน้า 66) ทำนองเดียวกับผลการศึกษาของ ดร.พอลโฮเวิร์ด – โจนส์ ที่อธิบายระบบการรับรู้ (cognitive system) ว่าสมองของคนเสมือนกับกลุ่มสายไฟฟ้า ประจุไฟฟ้า จำนวนมหาศาล ซึ่งสามารถสลับขั้ว เชื่อมต่อ เปลี่ยนแปลงไปตาม “ประสบการณ์” หรือ “ข้อมูล” ที่หลั่งไหลเข้าสู่การรับรู้ของเราในแต่ละวัน แต่ละชั่วโมง แต่ละนาที นับตั้งแต่ เราอุบัติขึ้นมาเป็นมนุษย์อย่างเป็นตัวเป็นตน เขาจึงสรุปว่าเทคโนโลยีส่งผลให้เกิดอันตรายต่อ “สุขภาพ” “ร่างกาย” และ “จิตใจ” (หน้า 68 - 69) ในประเด็นนี้ ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตว่า “เทคโนโลยี” คือ ตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยม ของคนยุคใหม่ (หน้า 67) กอปรกับอิทธิพลทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ซึ่งเครื่องมือ เครื่องใช้ทางเทคโนโลยีกำลังทำให้เกิดการลดทอนประสิทธิภาพความเป็นมนุษย์ ทั้งทางร่างกาย และจิตใจให้เสื่อมถอยลง (หน้า 72) กระทั่งเกิดวิกฤติการณ์ที่ไม่เคยมีมาก่อน (unprecedented crisis) ในบทที่ 6 (หน้า 75 - 85) ที่กระทบต่อวิถีชีวิตของผู้คนในยุคแห่งการปฏิวัติเทคโนโลยี นั่นเอง ทั้งนี้ ตัวอย่างของการเสียดสีเทคโนโลยี อาทิ ในการใช้อินเทอร์เน็ต พบว่าคนทั่วโลก มีอัตราการใช้โทรศัพท์ 1 : 35 ขณะที่ชาวอเมริกาเหนือและยุโรป มีอัตราการใช้โทรศัพท์ 1 : 3 ซึ่งเทคโนโลยีได้เบียดเบนวัตถุประสงค์และความต้องการของคนไปสู่เหตุผลอื่นกระทั่งเบียดเบน ไปจากวิถีทางความเป็นมนุษย์ แม้แต่ความพยายามเปลี่ยนแปลงข้ามสายพันธุ์ของพืชและสัตว์ ที่เรียกว่า การตัดแต่งทางพันธุกรรม หรือ GMO (Genetically Modified Organisms (GMOs) (หน้า 79) เพื่อผลิตสินค้าอุปโภคและบริโภคทั้งอุตสาหกรรมอาหาร การแพทย์ และเวชสำอางค์ รวมถึงนาโนเทคโนโลยี อาทิ เสื้อผ้านาโน ที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมโดยไม่สามารถมองเห็น ด้วยตาเปล่าแต่ในห้องทดลองกลับพบว่า หนูในห้องทดลองที่สูดหายใจเอาอนุภาคนาโนเข้าไป ในร่างกายมีสารตกค้างอยู่ที่ปอดและสมองจนอาจทำลายดีเอ็นเอและโครโมโซมของหนู ซึ่งสารพิษ ที่ว่ามีอันตรายไม่น้อยไปกว่าสารแอสเบสตอสในแร่ใยหิน (หน้า 84) ซึ่งผู้ประกอบการในยุค เสรีนิยมประชาธิปไตยกับยุคทุนนิยม คำนึงถึงประโยชน์และผลกำไรของสถานประกอบการ อาจไม่ได้คำนึงถึงการสะสมหรือการก่อตัวของสิ่งผิดปกติในเซลล์ร่างกายมนุษย์เมื่อบริโภคสินค้า และบริการประเภทนี้เข้าไปว่าจะมีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคและการกลายพันธุ์ (ทางพันธุกรรม) ของมนุษย์หรือไม่ เพียงใด

เนื้อหาอื่น ๆ ในบทต่อมาตั้งแต่บทที่ 7 กล่าวถึง อรุณรุ่งแห่งมวลมนุษยชาติ (หน้า 87 - 99) ตามด้วย บทที่ 8 อรุณรุ่งแห่งวิทยาศาสตร์ (หน้า 99 - 112) ส่วนบทที่ 9 เป็นการนำทั้งสองบทก่อนหน้ามาผนวกในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ภาพรวมว่าในเมื่อเกิดสิ่งดังามในโลกมนุษย์ขึ้น มีศาสนา มีศีลธรรมดังามเกิดขึ้น แต่เมื่อความเจริญทางเทคโนโลยีเข้ามาแทนที่ เข้ามาครอบงำ เปลี่ยนจากความดังามเป็นเงินตรา” จึงเป็นที่มาของบทที่ 9 ความเจริญทางวัตถุ - ความเสื่อมทางจิตวิญญาณ (หน้า 113 - 123) กระทั่งบทที่ 10 เมื่อดาร์ธเวเดอร์ เผชิญหน้ากับ เจได บทที่ 11 (หน้า 125 - 137) เป็นการพูดถึงการปะทะกันของศาสนากับวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี โดยการนำเรื่องราวและตัวละครจากภาพยนตร์ Star Wars มาอธิบายและดำเนินเรื่องกระทั่งมีการปฏิวัติวิทยาศาสตร์ (คลื่นลูกที่สาม) เกิดขึ้น ดังปรากฏเนื้อหาในบทที่ 12 (หน้า 149 - 161) ซึ่งสะท้อนว่าวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก้าวหน้า แต่กลับทำให้สังคมเสื่อมลง ซึ่งผู้เขียนอธิบายไว้ในบทที่ 13 ว่า ปืน ทุน เทคโนโลยี และความโลภ (หน้า 163 - 173) ทำให้คนยากคนจน และคนหาเช้ากินค่ำ คือ กลุ่มผู้ใช้แรงงานต้องได้รับผลกระทบอย่างสาหัส จึงเป็นที่มาของบทที่ 14 กองเกียนคนทุกชีในยุคนักจรล (หน้า 175-186) ตามด้วยลัทธิอุตสาหกรรม - หา - กรรม บทที่ 15 (หน้า 187-207) นำมาสู่สงครามกับการก้าวกระโดดทางเทคโนโลยี ในบทที่ 16 (หน้า 199 - 208) เป็นการเปรียบเทียบองค์ความรู้ทางวัตถุ - กับองค์ความรู้ทางจิตใจ (หน้า 209 - 219) ตามด้วยจากประชาธิปไตย สู่เผด็จการเสรีนิยม บทที่ 18 (หน้า 221 - 231) และจบเนื้อหาด้วย 2 บทสุดท้าย หวนกลับไปสู่ความโหยหาศีลธรรม ในบทที่ 19 (หน้า 233 - 244) และ ผลไม้แห่งชีวิต กับคลื่นลูกที่สี่ ในบทที่ 20 (หน้า 245 - 255) จากสาระที่กล่าวมาข้างต้น เป็นบทสรุปของหนังสือ สู่คลื่นลูกที่สี่...หลังจากเทคโนโลยีเปลี่ยนคนเป็นควาย ล้วนเป็นเนื้อหาที่น่าสนใจเข้ากับยุคสมัย ซึ่ง ชัชรินทร์ ไชยวัฒน์ ได้สำรวจตรวจสอบความเป็นไปของมวลมนุษย์ในยุคที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามามีอิทธิพลวิถีชีวิตมนุษย์และโลกทั้งโลก ได้แสดงฤทธิ์จนทำให้ตัวตนของมนุษย์ค่อย ๆ สูญหาย พวกลัทธิทุนนิยมทั้งหลายไม่จำเป็นต้องพึ่งพามนุษย์ ไม่ต้องง้อมนุษย์ และไม่ต้องให้คุณค่าในความเป็นมนุษย์อีกต่อไป แถมยังบีบให้มนุษย์ต้องยอมศิโรราบต่อเทคโนโลยีหรือตัดแปลงวิถีชีวิตของตนเองให้สอดคล้องกับยุคแห่งเครื่องจักรที่ได้อุบัติขึ้นมาแล้วอย่างสมบูรณ์พร้อมกันนั้นหนังสือเล่มนี้ยังได้ให้ข้อเสนอแนะของนักวิทยาศาสตร์และนักการศาสนา ที่เห็นพ้องต้องกันถึงความจำเป็นอันเร่งด่วนในการฟื้นฟูศีลธรรมให้คืนกลับมาให้จงได้ ซึ่งผู้เขียนได้เน้นย้ำในบทสรุปหน้า 243 ดังตัวอย่างที่ผู้เขียนนำมากล่าวถึงในหน้า 229 ว่า ณ เมืองบรุกลิน ค.ศ.2010 นายเพลิกส์ออร์ติซ สมาชิกรัฐสภา ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้เสนอกฎหมายห้ามผู้ปรุงอาหาร

ตามร้านอาหาร ภัตตาคาร เต็มเกลือลงในอาหารในปริมาณเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด สุดท้ายก่อนที่คลื่นแห่งการปฏิวัติเทคโนโลยีจะหอบพัดเอามวลมนุษยชาติและทุกสิ่งทุกอย่างลงเหว คำเตือน ศีลธรรมไม่กลับมา โลกจะวินาศ ที่ท่านพุทธทาสภิกขุกล่าวไว้ (หน้า 255) และที่ผู้เขียนสอดแทรกไว้ในบทต่าง ๆ ได้ยืนยันความคิดอย่างหนักแน่นว่าสังคมกำลัง โหยหา เรียกร้อง และทวงคืน **ศีลธรรม** ให้กลับมาอีกครั้งดังเนื้อหาที่ปรากฏชัดเจนในบทที่ 19 (วนกลับไปสู่ความโหยหาศีลธรรม)

สาระสำคัญที่ได้จากการอ่านหนังสือเล่มนี้ **ประการแรก** การดำเนินไปของสังคมโลกอย่างมีพลวัต เมื่อสังคมเปลี่ยนยุคสมัยย่อมเปลี่ยนแปลง ดังเช่น การเกิดคลื่นลูกต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนถึงการปฏิวัติ หรือ การเกิดสิ่งใหม่ ๆ ในขณะนั้น ได้แก่ คลื่นลูกที่หนึ่ง คือ การปฏิวัติทางการเกษตร คลื่นลูกที่สอง การปฏิวัติทางการค้าขาย คลื่นลูกที่สาม การปฏิวัติทางอุตสาหกรรม และคลื่นลูกที่สี่ การปฏิวัติทางเทคโนโลยี และนวัตกรรม นอกจากนี้ ในงานของ Alvin Toffler ในหนังสือคลื่นลูกที่สาม ยังมีกรกล่าวถึงคลื่นลูกที่ห้า คือ ยุคทรัพย์สินทางปัญญาไว้ด้วย **ประการที่สอง** เทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อมนุษยชาติอย่างสำคัญ ได้เข้าไปแทรกซึมทุกกิจกรรมของมนุษย์ในยุคปัจจุบัน จนกลายเป็นการเสพติดเทคโนโลยี งานวิจัยหลายชิ้นพบว่าเทคโนโลยีบางตัวมีความเสี่ยง และอาจเป็นอันตรายต่อวิถีชีวิตของคนที่ร่างกายและจิตใจ ทางด้านร่างกายอาจก่อให้เกิดโรคเกี่ยวกับสมอง ระบบประสาท โรคอัลไซเมอร์ รวมถึงเซลล์มะเร็ง ซึ่งหยั่งรากลึกไปถึง DNA ซึ่งเป็นตัวกำหนดพันธุกรรมเลยทีเดียว ส่วนทางด้านจิตใจก็อาจส่งผลกระทบต่อความรู้สึกนึกคิด ทศนคติ ความเชื่อ ค่านิยมและพฤติกรรมต่าง ๆ อาทิ สมารถสิ้นให้คุณค่าวัตถุ เงินตรา มากกว่าศีลธรรม ความดีงาม มีโลกส่วนตัวสูง ปรับตัวในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ยาก อยู่ในโลกจินตนาการมากกว่าที่จะเผชิญกับโลกแห่งความเป็นจริง จนเป็นที่น่าวิตกว่ามนุษย์กำลังจะกลายเป็น มนุษย์พันธุ์ใหม่ **ประการที่สาม** ผู้เขียนสะท้อนแง่มุมที่ว่า ปัจจุบันเทคโนโลยี กำลังครอบงำ และมีอิทธิพลเหนือมนุษย์ ทั้ง ๆ ที่ความเป็นจริงแล้วมนุษย์ควรอยู่เหนือเทคโนโลยี การที่เทคโนโลยีอยู่เหนือมนุษย์ หรือแม้แต่การที่มนุษย์ในฐานะนายทุนในยุคเสรีนิยมที่มีความโลภพยายามนำเทคโนโลยีเข้ามาแทนที่มนุษย์ในทุกด้านเสมือนการสังหารหมู่แรงงาน และ**ประการสุดท้าย** การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้อย่างระมัดระวัง โดยการนำศีลธรรม ความดีงาม กลับคืนมาสู่สังคม เพื่อกำกับ ถ่วงดุล หรือลดทอนบทบาทของเทคโนโลยี ไม่ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีมากเกินไปจนความจำเป็น ควรเป็นไปเพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงของมนุษย์ ให้มนุษย์อยู่เหนือเทคโนโลยี ไม่ใช่เทคโนโลยีอยู่เหนือมนุษย์ อย่างแนวทางที่ยุคทุนนิยมกำลังพยายามครอบงำอยู่ในปัจจุบัน

หนังสือเล่มนี้มีจุดเด่นชื่อเรื่องน่าสนใจ ลักษณะการตั้งชื่อเรื่องเป็นเชิงการตั้งคำถาม ทำทาย สะกดตาให้ผู้อ่านอยากค้นหาคำตอบว่า เทคโนโลยีสามารถเปลี่ยนคนให้เป็นควายได้อย่างไร ในส่วนของเนื้อหาที่มีความทันสมัยสะท้อนถึงวิกฤตของสังคมปัจจุบัน ผู้เขียนสืบค้นข้อมูลประกอบการเขียนได้ดี โดยเฉพาะข้อมูลการวิจัยเชิงลึก มีการยกตัวอย่างประกอบชัดเจน ทั้งข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ ศาสนา การเมือง และวรรณกรรม แสดงถึงความรู้และประสบการณ์ของผู้เขียนอย่างหลากหลายรวมถึงจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เช่นนำภาพยนตร์เรื่อง Star Wars มาเทียบเคียงเพื่อขยายภาพการล่มสลายของจักรวรรดิกรีก จักรวรรดิโรมัน นอกจากนี้การใช้ภาษาเข้าใจง่าย การเขียนมีความลื่นไหลอ่านแล้วต่อเนื่องไม่สะดุด ขวนให้ติดตามในบทถัดไป และมีการเล่นคำ เช่นชื่อเรื่องในบทที่ 15 **ลัทธิอุตสาห - หา - กรรม** ในที่นี้คือ อุตสาหกรรมนั่นเอง ถือเป็นลูกเล่นของผู้เขียนที่ใช้ชื่อเรื่องเป็นตัวสะท้อนมุมมองลัทธิอุตสาหกรรม ทำนองเดียวกับลัทธิทุนนิยม ที่เน้นการแข่งขัน กำไร เพื่อประโยชน์ของผู้ประกอบการแต่ไม่ได้คำนึงถึงผู้บริโภค เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จำนวนบทของหนังสืออาจจะมากเกินไป เนื้อหาบางบทอาจจะซ้ำกันบ้าง แต่คุณภาพของหนังสือ **สู่คลื่นลูกที่สี่...หลังจาก...เทคโนโลยีเปลี่ยนคนเป็นควาย** เป็นอีกเล่มหนึ่งที่ผู้สนใจในความเป็นพลวัตควรหามาอ่านอย่างยิ่ง